

Wstęp

Postęp cywilizacyjny, dokonujący się w ostatnich dekadach na całym świecie związany jest z rosnącą rolą nauki i edukacji w procesach ekonomicznych. W XXI w. głównym stymulatorem wzrostu gospodarczego jest wiedza oraz powiązana z nią innowacyjność. Innowacyjność, nazywana „bijącym sercem gospodarki XXI wieku”¹ jest podstawowym elementem kształtującym konkurencyjność poszczególnych przedsiębiorstw, regionów oraz państw. Innowacja jest funkcją kreatywnego myślenia oraz działania. Jest procesem przekształcającym nowe pomysły i wiedzę w nowe produkty i usługi². Według J. Schumpetera innowacją może być wprowadzenie nowego produktu lub metody produkcji, otwarcie nowego rynku, zdobycie nowego źródła surowców i półfabrykatów lub wprowadzenie nowej struktury organizacji³. Można więc mówić o innowacjach technicznych, technologicznych, marketingowych i organizacyjnych.

Innowacje najszybciej pojawiały się w przemyśle i w usługach, a w układzie przestrzennym w krajach najwyżej rozwiniętych oraz w metropoliach i aglomeracjach miejskich. Sprzyjało temu nagromadzenie środków produkcji, dobrze rozwinięta infrastruktura techniczna, w tym komunikacyjna oraz wysoka jakość kapitału ludzkiego. Na obszary wiejskie natomiast innowacje z reguły wkraczały z dużym opóźnieniem.

W Polsce także zaobserwowano powyższą prawidłowość. Miasta rozwijały się zdecydowanie szybciej niż obszary wiejskie. Jak wskazuje Gorzelak⁴ sukces i dobrobyt jednych regionów Polski względem drugich zależne były od trzech składowych: historycznie nagromadzonego bogactwa (zamożności), procesów transformacji, które znacznie lepiej przebiegały w wielkich miastach oraz umiejętności organizacji działań zbiorowych. Składowe te nawzajem wzmacniały się, dlatego też na obszarach, które były zamożniejsze w wyniku długich procesów historycznych, proces transformacji przebiegał sprawniej, działania władz lokalnych i społeczeństwa były bardziej promodernizacyjne i prorozwojowe. W miastach też lepiej i szybciej był wykorzystywany potencjał innowacyjny.

2009 r. ogłoszony został *Rokiem Kreatywności i Innowacji* w Europie⁵. UE, w ramach wspólnej polityki, wyznaczyła cele, do których należały: zapewnienie ko-

¹ S. Gerguri, V. Ramadani, 2010, *Innovation is the Throbbing Heart of the Twenty-first Century Economy*, The Impact of Innovation into the Economic Growth, University Library of Munich, Germany, MPRA Paper, t. 1.

² J., Schumpeter 1960, *Teoria rozwoju gospodarczego*, PWN, Warszawa.

³ Cyt. za: [Gerguri, Ramadani 2010], *op. cit.*

⁴ G. Gorzelak, 2014, *Od czego zależy tempo rozwoju lokalnego i sukces lokalny?* Wywiad z 11 lipca, www.wszechnica.org.pl.

⁵ Por. *Decision No. 1350/2008/EC of the European Parliament and of the Council of 16 December 2008 concerning the European Year of Creativity and Innovation* (2009).

rzystnych warunków do innowacji; uznanie znaczenia różnorodności kulturowej; promowanie kreatywności, innowacyjności i przedsiębiorczości oraz zdobywania kompetencji niezbędnych w kontekstach społecznych. Taką polityką zostały również objęte polskie obszary wiejskie.

Obecnie innowacje uznaje się za szczególnie ważne w ułatwianiu zrównoważonego rozwoju, w którym wzrost gospodarczy jest równoważony przez dostarczanie i ochronę „dóbr publicznych”, takich jak różnorodność biologiczna i inne zasoby środowiska⁶. Innowacje, zwłaszcza w zakresie modernizacji gospodarstw rolnych oraz w pozarolniczych działach gospodarki na wsi, w tym turystyki wiejskiej i agroturystyki, prowadzą społeczeństwo do wyższego awansu cywilizacyjnego, warunkując tym samym jego trwałą rozwój⁷. Ponadto, kreują one nowe miejsca pracy, wpływają na wzrost dochodów mieszkańców wsi oraz poprawę ich jakości życia,

Do tej ważnej i aktualnej problematyki nawiązują wszystkie prace zawarte w niniejszym tomie.

Studia otwiera tekst J. Majewskiego (Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu) dotyczący innowacyjności wiejskich produktów turystycznych. Autor podjął próbę odpowiedzi na pytania czy podejście produktowe w turystyce wiejskiej jest nadal innowacyjne i czy wiejskość może stanowić o innowacyjności produktów turystycznych? Ponadto przedstawił zależność między kreatywnością a innowacyjnością w aspekcie kreowania doznań dla turystów.

W kolejnej pracy M. Idziak (*Genius Loci*) i W. Idziak (Studium MBA Uniwersytetu Szczecińskiego) ocenili potencjał specjalizacji tematycznej w turystyce wiejskiej i w rozwoju wsi. Autorzy przedstawili innowacje wynikające z tworzenia wiosek tematycznych. Analizie poddali także innowacje w turystyce wiejskiej i w szeroko pojętym rozwoju wsi.

Globalizacja i jej wpływ na innowacje w agroturystyce były przedmiotem rozważań S. Sali (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach). Autor podjął próbę identyfikacji współczesnych procesów istotnie wpływających na rozwój agroturystyki. Zwrócił także uwagę na rolę i znaczenie sprzężeń zwrotnych między procesami społecznymi, politycznymi, gospodarczymi oraz globalnymi tendencjami zmian.

I. Kopacz-Wyrwał (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach) zbadała zależność między przedsiębiorczością a rozwojem funkcji turystycznej na obszarach wiejskich w Polsce.

A. Górka (Politechnika Gdańska) w swoim opracowaniu zaprezentowała problematykę kształtowania wiejskiego krajobrazu, podkreśliła rolę doświadczeń w tym zakresie oraz zwróciła uwagę na znaczenie wsparcia dla szeroko pojętej wiejskości.

Kolejne prace dotyczą wprowadzania i promowania nowych produktów w rozwoju turystyki wiejskiej i agroturystyki. Ł. Malec-Kornajew i J. Kania (Uniwersytet

⁶ *Kreatywność i innowacje w Unii Europejskiej na rzecz rozwoju obszarów wiejskich*, 2009, Przegląd Obszarów Wiejskich UE, nr 2, Wspólnoty Europejskie, Warszawa.

⁷ G. Wójcik, 2011, *Znaczenie i uwarunkowania innowacyjności obszarów wiejskich w Polsce*, Wiadomości Zootechniczne, R. XLIX (2011), 1 s. 161–168.

Rolniczy w Krakowie) ocenili alternatywne możliwości rozwoju turystyki wiejskiej. W swoich rozważaniach Autorzy przyjęli, że generatorem innowacyjnych i przykuwających uwagę praktyk może być sztuka. Z kolei M. Pisarek, M. Gargała (Uniwersytet Rzeszowski) i L. Lichołai (Politechnika Rzeszowska) przedstawili ofertę turystyczną polskich ogrodów pokazowych i podjęli próbę wyznaczenia kierunków ich rozwoju, a D. Orłowski (Wyższa Szkoła Turystyki i Języków Obcych w Warszawie) i M. Woźniczko (Wyższa Szkoła Ekologii i Zarządzania w Warszawie) opisali turystykę kulinarną jako istotny element rozwoju działalności turystycznej w kraju. Z kolei A. Jeczmyk (Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu) zajęła się określeniem roli tradycyjnych i regionalnych produktów żywnościowych w rozwoju gospodarstw agroturystycznych, a M. Bogusz (Uniwersytet Rolniczy im. Hugona Kołłątaja w Krakowie) i E. Dziasek (Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie) przeanalizowały funkcjonowanie zagród edukacyjnych jako innowacyjnych rozwiązań w zakresie drobnej przedsiębiorczości w obszarze turystyki wiejskiej.

A. Sieczko i L. Sieczko (Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie) ocenili dostęp do informacji dotyczących turystyki wiejskiej za pomocą nowoczesnych technologii informacyjnych. Autorzy oszacowali wielkość podaży usług turystyki wiejskiej dostępnych na ogólnopolskich portalach poświęconych turystyce wiejskiej oraz przeanalizowali je pod kątem dostosowania do potrzeb informacyjnych potencjalnego klienta.

W następnych dwóch pracach innowacje traktowane są jako proces poszukiwania nowych rynków. W. Kamińska i M. Mularczyk (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach) zbadali oczekiwania studentów w odniesieniu do wyposażenia pokoi w gospodarstwach agroturystycznych. Autorzy stwierdzili, że oferta tego typu gospodarstw była kierowana głównie do mieszkańców wielkich miast, rodzin z małymi dziećmi oraz osób o ograniczonych możliwościach finansowych. Z badań autorów wynika, że rynkiem usług agroturystycznych mogliby być zainteresowani studenci. Dlatego też autorzy odpowiedzieli na pytanie czy cechy społeczno-demograficzne młodzieży akademickiej są czynnikiem różnicującym ich oczekiwania względem agroturystyki. Zróżnicowaniem oferty agroturystycznej dla studentów zajęła się także A. Balińska (Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie). Autorka oceniła przydatność metody SERVQUAL w poprawie konkurencyjności oferty agroturystycznej dla młodzieży studiującej.

W dalszych pracach przedstawiono wybrane problemy innowacyjności w ujęciu regionalnym. Konkurencyjność w turystyce wiejskiej na przykładzie Dolnego Śląska przedstawiła I. Kurtyka-Marcak (Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu). Z kolei znaczenie klastra *Podkarpackie Smaki* w rozwoju regionalnej turystyki kulinarnej zaprezentowały M. Pisarek i J. Lechowska (Uniwersytet Rzeszowski). Niszowe obszary turystyki wiejskiej w woj. warmińsko-mazurskim były przedmiotem rozważań E. Marks, W. Gadomskiej i I. Połuchy (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie), a E. Baran, I. Kiniorska i M. Noga (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach)

skupiły się na rozwoju funkcji turystycznej obszarów wiejskich woj. świętokrzyskiego. Tom zamykają rozważania M. Maćkowiak i A. Chojnackiej dotyczące doświadczeń sensorycznych. Autorki zaprezentowały koncepcję produktu turystycznego „Uczta sześciu zmysłów” dla wsi Krzyszkowo (woj. wielkopolskie).

W tomie zamieszczono także komunikaty i głosy w dyskusji. Do potrzeb i trendów edukacyjnych w zakresie innowacji na obszarach wiejskich odniosła się E. Kmita-Dziasek (Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie, Oddział w Krakowie). J. Zawadka (Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie) zaprezentował możliwości finansowania przedsięwzięć z zakresu turystyki wiejskiej w perspektywie 2014-2020. B. Woś (Politechnika Opolska) przedstawiła apiturystykę jako innowacyjną formę oferty turystycznej na obszarach wiejskich. P. Manthey (konsultant niezależny) rozpoznała uwarunkowania tworzenia koncepcji certyfikacji turystyki zrównoważonej w środowisku wiejskim. H. Legienis (Wyższa Szkoła Turystyki i Języków Obcych w Warszawie) i M. Kacprzak (Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie) zaprezentowali propozycję nowej działalności w kwaterach agroturystycznych na obszarach wiejskich. O. Smoleńska (Akademia Wychowania Fizycznego w Poznaniu) odniosła się do specjalizacji rekreacyjnych w ofercie agroturystycznej Wielkopolski.

Przedstawione w *Studiach* prace nie wyczerpują problematyki dotyczącej innowacyjności w turystyce wiejskiej i agroturystyce w Polsce. Stanowią podstawę do dalszych badań i dyskusji nad przemianami obszarów wiejskich na przełomie XX i XXI w.

Wioletta Kamińska